

الگوی فضاهای نیمه باز خانه های بومی دزفول، بوشهر و بندرلنگه در ارتباط با مولفه های اقلیم محلی

نیلوفر نیکقدم*

استادیار دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، تهران، ایران.
(تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۵/۲، تاریخ پذیرش نهایی: ۹۲/۹/۳)

چکیده

حاشیه جنوبی ایران دارای یکی از بحرانی ترین اقلیم های جهان بوده و لذا توجه به مولفه های اقلیمی در فرآیند طراحی خانه ها در این منطقه ضروری است. فضاهای باز و نیمه باز از عوامل موثر در شکل دادن به الگوهای اقلیمی خانه های بومی و بکارگیری این الگوها در طراحی مسکن معاصرین اقلیم، می تواند سبب ارتقای سطح آسایش حرارتی شود. این مقاله با تطابق ویژگی های فضاهای نیمه باز خانه های بومی در بندرلنگه، بوشهر و دزفول، با مشخصات اقلیم محلی این مناطق، ضمن معرفی الگوهای فضاهای باز و نیمه باز در آنها؛ تناسب و تاثیرپذیری الگوها را از اقلیم میانه و محلی بررسی می کند. این مقاله دارای هدفی کاربردی و راهبردی آن در مرحله تحلیل و استنتاج کیفی و از طریق نظریه داده بنیاد بوده و با روش تصویرسازی انجام می شود. گردآوری داده ها در دو بخش مطالعه کتابخانه ای و تحلیل اسناد خانه های بومی انجام شده است. تطابق مشخصه های بدست آمده از کدگذاری نمونه ها با مولفه های اقلیم میانه و محلی مناطق مورد بررسی نشان می دهد که ویژگی ها و الگوهای فضاهای باز و نیمه باز در خانه های مورد مطالعه در دزفول، بندرلنگه و بوشهر با مولفه های اقلیمی هر شهر منطبق و براساس تفاوت در مولفه های اقلیمی در مقیاس میانه و محلی، در الگوهای مورد بحث تفاوت هایی ایجاد شده است.

واژه های کلیدی

اقلیم، فضای نیمه باز، خانه های بومی، جنوب ایران، گرم و مرطوب.

* تلفن: ۰۲۱-۶۶۵۹۵۰۰۰، نمابر: ۰۲۱-۶۶۵۹۵۰۰۲، Email: n.nikghdam@azad.ac.ir

مقدمه

یکسانی برای معماری در تمام این مناطق پیشنهاد شده است که در جزئیات کارآمد نیستند. مطالعه بر جزئیات مولفه‌های اقلیم محلی، تاثیرگذاری آنها را در خانه‌های بومی بخوبی نشان می‌دهد. در این مقاله، دزفول و دو بندر بوشهر و بندر لنگه در کلان اقلیم حاره ای و مستقر در حاشیه جنوبی ایران که دارای ایستگاه سینوپتیک هواشناسی هستند، به عنوان نمونه موردی انتخاب شدند. تفاوت در مولفه‌های اقلیم میانه و محلی در آنها، امکان مطالعه بر تفاوت الگوهای اقلیمی خانه‌های بومی را فراهم خواهد کرد. این تفاوت‌ها راهکارهای متفاوتی را در این مناطق برای تطابق با اقلیم محلی نشان می‌دهد که قابل استفاده در خانه‌های امروزی خواهد بود. این نوشتار با تطابق ویژگی‌های فضاهای نیمه باز خانه‌های بومی در بندر لنگه، بندر بوشهر و دزفول، با مشخصات اقلیم میانه و محلی این مناطق، ضمن معرفی الگوهای فضاهای باز و نیمه باز، در پی پاسخ به این سوال است که آیا این الگوها متناسب و متاثر از اقلیم میانه و محلی هستند؟ و در مناطق مختلف چه تفاوت‌هایی با هم دارند؟ این مقاله دارای هدفی کاربردی به منظور تعیین الگوها و تمهیدات اقلیمی برای فضاهای باز و نیمه باز در مسکن بومی در مناطق مختلف اقلیم گرم و مرطوب ایران است به شکلی که بکارگیری این تمهیدات در مسکن امروز در این مناطق سبب ارتقای سطح آسایش ساکنین شود.

در خانه‌های معاصر، به ویژگی‌های اقلیم و بستر محیطی توجهی نمی‌شود. این ساختمان‌های مشابه در اقلیم‌های گوناگون، با محیط خود هماهنگ نبوده و در تعدیل شرایط محیطی کمک نمی‌کنند. آمار نشان می‌دهد که بین سال‌های ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۷، حدود ۴۲٪ از کل مصرف نهایی انرژی به مصارف خانگی اختصاص داشته است (ترازنامه انرژی، ۱۳۸۷، ۳۰۳). منطقه گرم و مرطوب ایران دارای یکی از بحرانی‌ترین اقلیم‌های جهان بوده و لحاظ کردن مولفه‌های اقلیمی در طراحی خانه‌ها در این منطقه ضروری است. خانه‌های بومی ایران ارتباط معنی‌داری با مولفه‌های اقلیمی محل خود دارند. (Tabbaz, 2008) اقلیم‌گرایی دیدگاهی بنیادی در طراحی خانه‌های بومی ایران بوده است و فضاهای نیمه باز در شکل دادن به الگوهای اقلیمی خانه‌های بومی ایران نقش موثری داشته‌اند؛ از این رو بکارگیری الگوهای فضاهای نیمه باز خانه‌های بومی در مناطق گرم و مرطوب ایران در طراحی مسکن معاصر این اقلیم، می‌تواند سبب مصرف بهینه انرژی و ارتقای سطح آسایش شود.

در مطالعات موجود، الگوهای اقلیمی همواره در رابطه با اقلیم کلان تعریف شده‌اند و در آنها به اقلیم میانه و محلی به عنوان عوامل موثر در این الگوها پرداخته نشده است. بطور مثال سواحل شمالی خلیج فارس و دریای عمان با کلان اقلیم گرم و مرطوب یا حاره‌ای شناخته شده و راهکارهای اقلیمی

۱- روش تحقیق

آمده از کدگذاری نمونه‌ها با مولفه‌های اقلیمی، تقویم نیازهای اقلیمی و تقویم باد هر شهر، نتیجه‌گیری نهایی انجام شده است. تصویرسازی بخشی از فرآیند کدگذاری و تحلیل نمونه‌هاست که به عنوان وسیله‌ای برای درک سریع‌تر و بهتر داده‌های مربوط به نمونه‌های موردی انجام می‌شود. مزیت روش‌های تصویری در توانایی تصاویر برای تسهیل ارتباطات و غنی کردن داده‌ها و از این طریق نزدیک شدن با ذهن مخاطب و ایجاد قدرت تشریح مساعی است (Pain, 2012, 303-319). همچنین خلاصه کردن تصاویر به منظور دستیابی به سه هدف اصلی انجام می‌شود: حذف زوائد موجود و تمرکز بر ویژگی‌های مورد نظر تحقیق، حذف پوشش بیرونی و مشخص شدن عملکردهای درونی و دستیابی به فضاهای نیمه باز درونی، آشکار شدن ویژگی‌های هر فضا مانند تناسبات، جهت و شکل. تصویر، روش تصویرسازی و تلخیص نقشه‌های سه بعدی خانه‌ها را نشان می‌دهد.

۲- معماری اقلیمی و اهداف آن در مناطق گرم و مرطوب

معماری بومی بیشتر مناطق جهان متاثر از اقلیم بوده و

راهبرد این نوشتار در مرحله تحلیل و استنتاج کیفی و دستیابی به هدف از طریق نظریه داده بنیاد و با استخراج داده‌ها از نمونه‌های موردی، دسته‌بندی و تحلیل و نهایتاً گزینش داده‌های مرتبط و یکپارچه‌سازی آنها انجام می‌شود. گردآوری داده‌ها در دو بخش مطالعه کتابخانه‌ای و تحلیل اسناد خانه‌های بومی و از بعد کالبدی انجام شده است. تئوری سازی داده بنیاد شامل مجموعه روش‌هایی است که به منظور گردآوری و تحلیل نظام مند داده‌ها از پدیده مورد مطالعه بکار می‌رود (Dengbuppha, 2006, 367-388). این پژوهش مطالعه بر هر خانه را با روشی کمی آغاز کرده، که شامل آماده‌سازی و فراهم کردن بستر مطالعه با تصویرسازی و تلخیص نمونه‌ها می‌شود.

در تجزیه تحلیل نمونه برای تولید معنا به ترتیب اجرا؛ توصیف در کدگذاری باز، مقایسه و تحلیل در کدگذاری محوری و تبیین الگو در کدگذاری انتخابی صورت گرفته است. کدگذاری انتخابی از طریق جمع‌بندی داده‌های انتخاب شده برای استنتاج نهایی انجام و سپس از یکپارچه‌سازی اطلاعات بدست آمده، ویژگی‌های خانه‌ها شکل گرفته و مطالعه بر نمونه‌ها تا دستیابی به اشباع داده‌ها ادامه داشته است. نهایتاً از تطابق مشخصه‌های بدست

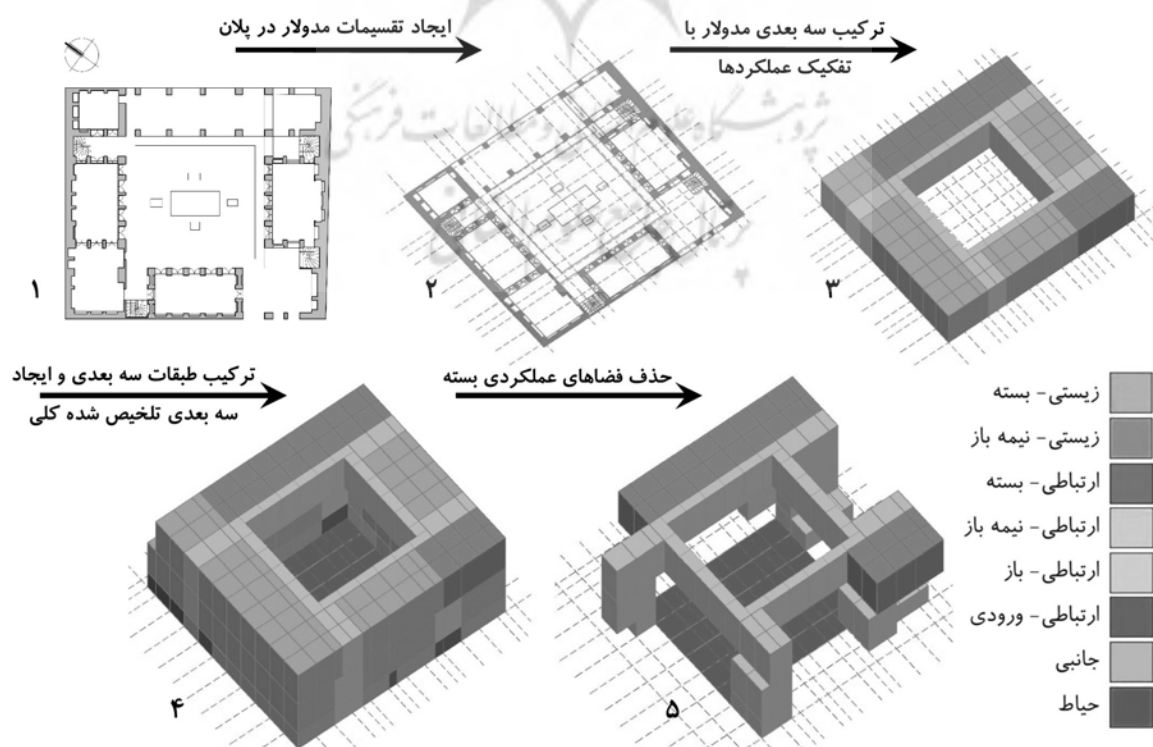
تشکل باز بین فضاها، تماس کم و حداکثر سیرکولاسیون در داخل بنا (مفیدی شمیرانی، ۱۳۸۸)، استفاده از ایوان‌های بزرگ و عمیق با سقف‌های بلند (کسمایی، ۱۳۸۲، ۹۴)، استفاده از ایوان‌های مسقف در اطراف حیاط و در جلوی اتاق‌ها (طاهباز و جلیلیان، ۱۳۸۷، ۱۳۸)، فراهم کردن فضاهایی برای فعالیت در فضای نیمه باز به عنوان بخش جدایی ناپذیر فضای زندگی و فراهم کردن مهتابی و ایوان (Givoni, 1998, 382) و مهتابی-های عمیق و بالکن‌های پیش آمده برای سایه‌اندازی (Hyde, 2000, 29-32) استفاده از اتاق‌های بیرونی به سمت حیاط به عنوان حائل برای سایه‌اندازی فضاهای داخلی و حفظ آنها از تابش، استفاده از طبقات زیرین به علت پایین‌تر بودن درجه حرارت در آنها (Roof, 2007, 290) و بکارگیری فضاهای عملکردی باز مسقف در مناطقی که باد مناسبی می‌وزد به عنوان عناصر مهم الگوی خانه (Salmon, 1999, 124) از مهم‌ترین اشاراتی است که صاحب‌نظران به بکارگیری فضاهای نیمه باز در خانه‌های مناطق گرم و مرطوب داشته‌اند.

بر اساس مطالعات انجام شده، هر یک از فضاهای زیستی و ارتباطی می‌توانند در شرایط ارتباط با محیط نیز سنجیده شوند. این فضاها می‌توانند بسته، نیمه باز و یا باز باشند. فضاهای نیمه باز مانند ایوان‌ها یا راهروها و رواق‌های سرپوشیده که اغلب از یک یا دو وجه با فضای خارج در ارتباطند؛ فضاهای باز، مانند ایوان‌ها یا راهروها و مهتابی که هم از سقف و هم از وجه مقابل با محیط خارج در ارتباط هستند. مطالعه نقشه‌های موجود از خانه‌های مناطق مورد بررسی نشان می‌دهد فضاهای نیمه باز و باز به صورت ایوان‌های مسقف و یا روباز نیز از جمله فضاهای

انسان همواره تلاش در ایجاد فضای مناسب زندگی با امکانات و محدودیت‌های اقلیمی داشته‌است. کوشش او الگوهای گوناگون سکونت را بوجود آورده و سبب ایجاد گونه‌های متنوعی شده که هر یک در بوم خود به بهترین شکل عمل می‌کنند. از دیدگاه راپاپورت تاثیر عامل اقلیم، به شدت و سختی آن و درجه و میزان آزادی عمل انسان نیز به این شدت سختی اقلیمی بستگی خواهد داشت (راپاپورت، ۱۳۸۸، ۱۳۸). از نظر حسن فتاحی در معماری بومی مناطق حاره‌ای و نیمه حاره‌ای برای مقابله با مشکلاتی که گرمای شدید بوجود می‌آورد تغییرات واضحی در فرم‌های معماری بوجود آمده است (Fathy, 1986).

از نظر صاحب‌نظران، اهداف معماری مناطق گرم و مرطوب، در راستای تعدیل مهم‌ترین مولفه‌های اقلیمی این منطقه یعنی درجه حرارت و رطوبت بالاست. این اهداف منجر به راهکارهایی برای ایجاد سایه و نفوذ حداقل تابش و گرمای خورشید به داخل ساختمان و استفاده از جریان طبیعی هوا و بکارگیری بادهای غالب و نسیم‌های محلی در ساختمان می‌شود و ویژگی‌هایی را در پی دارد که منجر به تعریف شاکله معماری این منطقه می‌شود. این ویژگی‌ها عمدتاً برای دستیابی به سه هدف اصلی شکل می‌گیرند:

- ۱- ایجاد سایه و نفوذ حداقل تابش و گرمای خورشید به داخل ساختمان
- ۲- استفاده از جریان طبیعی هوا و بکارگیری بادهای غالب و نسیم‌های محلی
- ۳- توجه به مورفولوژی محلی مانند نزدیکی به بدنه آب و گیاه (نیکقدم، ۱۳۹۱، ۱۱۴).

۳-۳- بندرلنگه

بندرلنگه در کلان اقلیم حاره‌ای و از نظر اقلیم میانه در منطقه حاره‌ای و خشک قرار دارد (نیکقدم و مفیدی شمیرانی، ۱۳۹۰). این شهر در عرض جغرافیایی ۲۶ درجه و ارتفاع آن از دریا ۲۲۰۷ متر است. مطالعه اقلیم محلی نشان می‌دهد که در این شهر، درجه حرارت در تابستان و زمستان تفاوت کمی دارد. بیشترین درجه حرارت در مرداد و شهریور برابر ۳۴ درجه سانتیگراد و کمترین آن در بهمن و اسفند برابر ۱۸ درجه سانتیگراد می‌باشد. رطوبت نسبی در تابستان و زمستان زیاد است. در بندرلنگه بارش سالانه در ماه‌های زمستان به مقدار بسیار کم وجود داشته و در ماه‌های تابستان باران نمی‌بارد^۳. مطالعه تقویم اقلیمی و جدول زیست اقلیمی ساختمان گیونی در خصوص بندرلنگه نشان می‌دهد که در بعد از ظهرهای فروردین و روزها و شب‌های اردیبهشت و مهر، با استفاده از تهویه طبیعی می‌توان شرایط آسایش را تامین کرد (اقتباس از طاهباز و امینی بهبهانی، ۱۳۹۰). همچنین تقویم باد محلی این شهر نشان می‌دهد که از بهمن تا مهر در ساعات ۶:۳۰ تا ۱۵:۳۰، از طرف شرق و جنوب شرقی و در تمام ماه‌های سال در ساعات ۱۵:۳۰ تا ۲۱:۳۰، باد از جنوب و جنوب غربی بصورت نسیم ملایم می‌وزد. در ساعات شب نیز بادهایی به صورت پراکنده و با تواتر کم در ماه‌های اسفند، فروردین و ماه‌های تابستان می‌وزد (اقتباس از امینی بهبهانی، ۱۳۸۶). دریا در شرق و جنوب شرقی بندر قرار دارد.

۳-۴- مقایسه مولفه‌ها و نیازهای اقلیم محلی

الف- طول و عرض جغرافیایی: دزفول در عرض جغرافیایی بالاتر قرار گرفته و ارتفاع از سطح دریای بالاتری دارد.

ب- دما: اختلاف دما در تابستان و زمستان در دزفول بیش از دو منطقه دیگر و در بوشهر بیش از بندرلنگه است. حداکثر دما در تابستان در دزفول بیشتر از دو منطقه دیگر و حداقل دما نیز پایین‌تر است. بوشهر زمستان‌های سردتر از بندرلنگه دارد. تصویر ۳، مقایسه متوسط حداقل، حداکثر و میانگین دما را در سه شهر مورد مطالعه نشان می‌دهد.

ج- رطوبت نسبی: رطوبت نسبی در بندر بوشهر و بندرلنگه در تمام سال زیاد است ولی بوشهر در تابستان‌ها نسبت به بندر لنگه رطوبت نسبی کمتری دارد. رطوبت نسبی در دزفول در تابستان کم و در زمستان بالاست. تصویر ۴، مقایسه رطوبت نسبی را در ساعات ۶:۳۰، ۱۲:۳۰ و ۱۸:۳۰ به وقت ایران در سه شهر مورد مطالعه نشان می‌دهد.

د- نیاز به گرمایش در زمستان: در دزفول از آبان تا اسفند نیاز به گرمایش خورشیدی ایستا است، این نیاز در بوشهر در زمان کمتر از آذر تا بهمن ماه و در بندرلنگه این نیاز وجود ندارد و تنها در آذر تا بهمن نیاز به دریافت گرمای خورشید در روز است.

ه- نیاز به سرمایش در تابستان: در دزفول در ساعات بعد از ظهر در ماه‌های تیر و مرداد نیاز به دستگاه تهویه مطبوع است ولی در بوشهر در بعد از ظهر تا صبح از خرداد تا شهریور و در بندر لنگه در تمام ساعات روز از اردیبهشت تا مهر نیاز به دستگاه

خانه‌ها هستند. راهروهای نیمه باز و باز هم بخش قابل توجهی از ارتباط این خانه‌ها را به عهده دارند. در برخی شهرها ایوان در مقابل فضاهای بسته و در برخی دیگر در میان آنها قرار می‌گرفته (نیکقدم، ۱۳۹۱، ۱۱۵).

۳- مولفه‌های اقلیمی و تقویم نیازهای اقلیمی و باد

۳-۱- دزفول

دزفول در کلان اقلیم حاره‌ای و از نظر اقلیم میانه در منطقه نیمه حاره‌ای قرار دارد (نیکقدم و مفیدی شمیرانی، ۱۳۹۰). این شهر در عرض جغرافیایی ۳۲ درجه و ارتفاع آن از دریا ۱۴۳ متر است. مطالعه اقلیم محلی در این منطقه نشان می‌دهد که بیشترین درجه حرارت در تیر و مرداد برابر ۴۶ درجه سانتیگراد و کمترین آن در دی و بهمن برابر ۵ درجه سانتیگراد می‌باشد. تفاوت رطوبت نسبی در تابستان و زمستان زیاد است. زمستان‌ها رطوبت نسبی بسیار بالا و تا ۹۰٪ هم می‌رسد و در تابستان‌ها رطوبت نسبی پایین می‌باشد. در دزفول بارش سالانه در ماه‌های زمستان وجود داشته و در ماه‌های تابستان باران نمی‌بارد. تقویم باد محلی این منطقه نشان می‌دهد که از اردیبهشت تا شهریور در ساعات بعد از ظهر از ۱۵:۳۰ تا ۲۱:۳۰ باد به صورت نسیم ملایم از جنوب غربی می‌وزد (اقتباس از امینی بهبهانی، ۱۳۸۶). رودخانه دز در شمال و شمال غربی بافت قدیمی دزفول قرار دارد.

۳-۲- بندر بوشهر

بوشهر در کلان اقلیم حاره‌ای و از نظر اقلیم میانه در منطقه نیمه حاره‌ای و نیمه خشک قرار دارد (نیکقدم و مفیدی شمیرانی، ۱۳۹۰). این شهر در عرض جغرافیایی ۲۸ درجه و ارتفاع آن از دریا ۱۹۶ متر است. مطالعه اقلیم محلی نشان می‌دهد که در این شهر درجه حرارت در تابستان و زمستان تفاوت زیاد دارند. بیشترین درجه حرارت در مرداد و شهریور برابر ۳۶ درجه سانتیگراد و کمترین آن در دی و بهمن ۱۰ درجه سانتیگراد می‌باشد. رطوبت نسبی در تابستان و زمستان زیاد است. در بوشهر بارش سالانه در ماه‌های زمستان به مقدار کم وجود داشته و در ماه‌های تابستان باران نمی‌بارد^۲. مطالعه تقویم اقلیمی و جدول زیست اقلیمی ساختمان گیونی در خصوص بندر بوشهر نشان می‌دهد، شب‌های خرداد، تیر، مرداد، شهریور و مهر تا ساعت ۱۰ صبح، نیاز به تهویه طبیعی است (اقتباس از طاهباز و امینی بهبهانی، ۱۳۹۰). تقویم باد محلی این بندر نشان می‌دهد که در تمام ماه‌ها، از ساعت ۱۲:۳۰ تا ۱۸:۳۰ و در صبح‌های خرداد و تیر، جریان هوا به صورت نسیم متوسط وزنده از شمال غرب و در شب‌ها در تمام ماه‌های تابستان به صورت نسیم ملایم و نسیم متوسط وزنده با تواتر کم از سمت شمال و شمال غربی می‌وزد (اقتباس از امینی بهبهانی، ۱۳۸۶). دریا در شمال و شمال غربی و آبراهه‌ای در شمال شرقی شهر قرار دارد.

۴- کدگذاری باز، محوری و انتخابی

۱-۴ روش کدگذاری

کدگذاری باز هر خانه در پاسخ به سؤالاتی مانند سؤالات زیر انجام شده است. پاسخ سؤالات به صورت تصویرسازی در جداولی شکل گرفت.

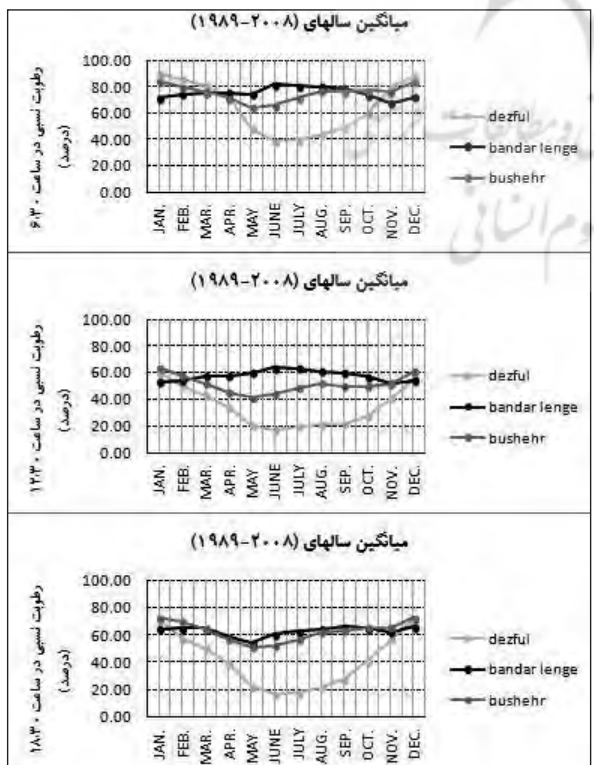
• ترکیب کلی فضاهای باز و نیمه‌باز در سطح و ارتفاع چگونه است؟

رطوبت زداست. تصویر ۲، نشان می‌دهد که به ترتیب دزفول و بوشهر خنک‌تر از بندرلنگه هستند.

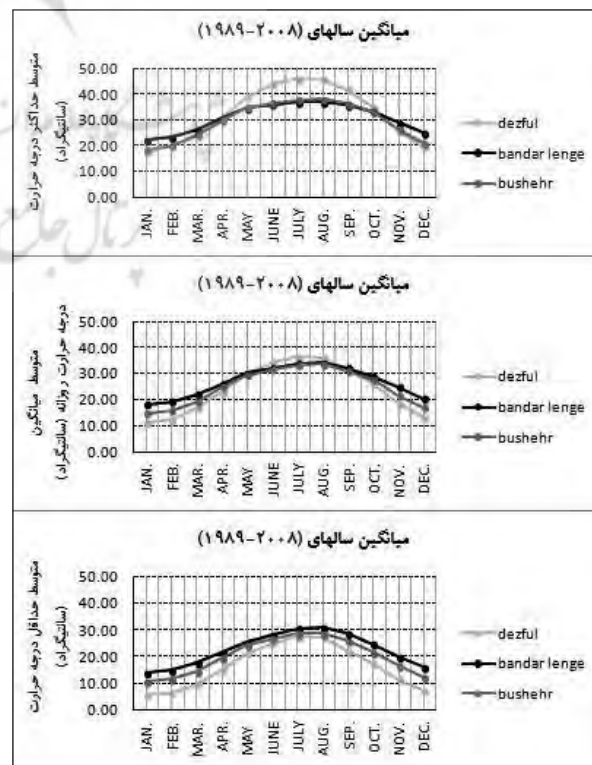
و- جریان هوا: وزش باد در دزفول در زمان‌های محدود و از سمت جنوب‌غربی، در بندرلنگه در ساعات روز در غالب ماه‌های سال از سمت جنوب، جنوب‌شرقی و جنوب‌غربی و در بوشهر در تمام ماه‌های سال در روز و شب از سمت شمال و شمال‌غربی است.

شهر	ساعات روز	شهر															
		ژانویه	فوریه	مارچ	آوریل	می	جون	جولای	آگوست	سپتامبر	اکتبر	نوامبر	دسامبر				
دزفول	۰-۶																
	۶-۱۲																
	۱۲-۱۸																
بوشهر	۰-۶																
	۶-۱۲																
	۱۲-۱۸																
بندر لنگه	۰-۶																
	۶-۱۲																
	۱۲-۱۸																

تصویر ۲ - تقویم نیازهای اقلیمی سه شهر مورد مطالعه در مقایسه با یکدیگر. ماخذ: (اقتباس از طاهباز و امینی بهبهانی، ۱۳۹۰)

تصویر ۴ - نمودارهای رطوبت نسبی در سه ساعت مختلف.

تصویر ۳ - نمودارهای متوسط درجه حرارت حداکثر، متوسط و حداقل.

استفاده از مورفولوژی محلی چگونه است؟
 • در مقیاس کلان مکان و جهت و تشکل فضاهای باز و نیمه باز برای محافظت از گرما و تابش، استفاده از جریان هوا و استفاده از مورفولوژی محلی چگونه است؟
 به منظور سهولت دریافت و درک ایده کلی در یک نگاه و همچنین ایجاد امکان مقایسه و تطابق سریع داده ها، برای هر خانه جدولی تنظیم و پاسخ سوالات فوق برای هر خانه در آن دسته بندی و ارائه شدند. پاسخ سوالات با استفاده از نتایج کدگذاری باز به راحتی قابل دسترسی بود. تصویر ۵، نمونه یک جدول کدگذاری محوری را برای خانه ای در بوشهر نشان می دهد. کدگذاری انتخابی به معنی سامان دادن به اطلاعات و داده های حاصل از کدگذاری محوری خانه های مورد بررسی برای هر شهر است به شکلی که الگوهای فضاهای باز و نیمه باز خانه ها یکپارچه سازی شده و در قالب دیگرام های دو بعدی و فضایی، ویژگی های مرتبط با الگوهای اقلیمی را حول الگوی تحقیق برای یک شهر ارائه دهند. در این بخش، صفحات کدگذاری شده محوری که برای هر خانه تهیه شده بود، به یک صفحه برای آن شهر تبدیل شد. ویژگی های انتخاب و ثبت شده در صفحات کدگذاری انتخابی برای هر شهر، از بررسی و برکشیدن ویژگی های غالب مشترک، تلفیق آنها و میانگین گرفتن در شرایط مشابه و نزدیک از ویژگی های خانه های مورد بررسی منتج می شود. از آنجایی که ارائه کلیه مراحل کدگذاری و مدارک آنها در این مقاله امکان پذیر نیست، لذا در بند ۴-۲ از این نوشتار تنها نتایج حاصل از کدگذاری انتخابی ارائه می شود.

• فضاهای باز و نیمه باز در چه تراز و چه جهتی قرار گرفته اند و تشکل آنها چگونه است؟
 • این فضاها در هر گروه چند درصد از کل مساحت فضاها را تشکیل می دهند؟
 • مراتب دسترسی به باز و نیمه باز در ترازهای مختلف چگونه است؟
 • تناسب فضاهای باز و نیمه باز چگونه است؟
 برای کدگذاری محوری الگویی وابسته به الگوی پژوهش بر اساس سه دسته عوامل ساخته شد. این سه دسته عوامل عبارت بودند از اهداف اقلیمی، گروه های فضاهای باز و نیمه باز و مقیاس بررسی. اهداف اقلیمی همانگونه که پیش تر ذکر شد شامل محافظت از گرما و تابش، استفاده از جریان هوا و توجه به عوامل اصلی زمین؛ گروه های فضاهای باز و نیمه باز شامل، فضاهای زیستی و فضاهای ارتباطی و ویژگی های معماری نیز در سه مقیاس، کلان، میانه و خرد بررسی شدند. مقیاس کلان در این تحقیق شامل مکان، جهت و تشکل عملکردها، مقیاس میانه شامل مراتب دسترسی و مقیاس خرد شامل تناسب، منافذ و شکل فضاها انتخاب شد. به این ترتیب سوالات زیر وابسته به مدل پژوهش طرح شد.
 • در مقیاس میانه مراتب دسترسی در فضاهای باز و نیمه باز برای محافظت از گرما و تابش، استفاده از جریان هوا و استفاده از مورفولوژی محلی چگونه است؟
 • در مقیاس خرد، تناسب و منافذ و شکل فضاهای باز و نیمه باز برای محافظت از گرما و تابش، استفاده از جریان هوا و

ویژگی های معماری فضاهای عملکردی خانه ها در پاسخگویی به اهداف اقلیمی									
استان بوشهر، شهرستان بوشهر		طول جغرافیایی: 50° 50' E		عرض جغرافیایی: 28° 59' N		ارتفاع از سطح دریا: 19.6 M		خانه / بوشهر از - ۴	
خانۀ مهربان									
نوع اقلیم: Csa - BShts اقلیم نیمه حاره ای نیمه بیابانی با تابستان خشک و گرم									
ابعاد هر مدول، یا ۲.۱۳۵x۲.۱۳ متر - مساحت هر مدول، ۴.۵۴ متر مربع - ابعاد مدول های خرد به متر: (۲.۱۳۵x۲.۱۳) و (۲.۱۳۵x۰.۹۳) و (۱.۲۰x۰.۹۳) و (۰.۹۳x۰.۹۳) و (۱.۲۰x۰.۹۳)									
فضاهای عملکردی					ویژگی های معماری				
گروه	ارتباط با محیط	تعداد مدول	درصد	مکان	جهت	تشکل	مقیاس کل	مقیاس میانه	مقیاس خرد زیستی
زیستی %۳۸.۸۹	بسته	۱۳۶.۵	۲۷.۲۵	اول و دوم	چهار جهت	<ul style="list-style-type: none"> دروکرا استقرار ساختمان عمدتا در چهار جهت پیرامون دو حیاط مربع و مستطیل شکل ساختمان به صورت متراکم ترکیب فضاها به صورت گسترده با ترکیب با فضاهای نیمه باز حیاط ها در یک تراز فضاهای عملکردی در سه تراز از همکف - اول - دوم با کرسی کوتاه استقرار فضاهای باز و نیمه باز زیستی در طبقات برای استفاده از نسیم دریا 	<ul style="list-style-type: none"> از حیاط مرکزی به راهروهای نیمه باز از حیاط به اتاق از راهروهای نیمه باز به اتاق از راهروهای نیمه باز به فضاهای زیستی نیمه باز از راهروهای باز به فضای زیستی از راهروهای نیمه باز به باز 	<ul style="list-style-type: none"> به سمت حیاط مرکزی در طبقه دوم به سمت خارج از چهار جهت 	<ul style="list-style-type: none"> تاسیسات فضاهای زیستی
	باز	۰	۰	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	زیرزمین ۱	۰	۰	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	زیرزمین ۲	۰	۰	-----	-----	-----	-----	-----	-----
ارتباطی %۲۲.۰۹	بسته	۱۹.۳	۳.۸۵	همکف - اول	شمال - شرق	<ul style="list-style-type: none"> فضاهای نیمه باز بین فضاهای بسته و راهروهای باز مقابل فضاهای بسته و نیمه باز ارتباط فضاهای زیستی عمدتا به صورت مستطیل ورودی از داخل ساختمان جهت گیری فضاهای باز و نیمه باز در طبقات به سمت دریا برای هدایت نسیم دریا به حیاط مرکزی 	<ul style="list-style-type: none"> مراتب دسترسی 	<ul style="list-style-type: none"> تاسیسات فضاهای زیستی 	
	باز	۵۴.۹۶	۱۰.۹۶	همکف - اول - دوم	چهار جهت	-----	-----	-----	-----
	زیرزمین ۱	۱۶.۵۸	۳.۳۱	دوم	-----	-----	-----	-----	-----
	زیرزمین ۲	۱۹.۸۶	۳.۹۶	همکف	جنوب	-----	-----	-----	-----
فضاهای جامی	۲۳.۴	۱۱۳.۵	۲۳.۴	همکف - اول	چهار جهت	-----	-----	-----	
پادگیر	۰	۰	۰	-----	-----	-----	-----	-----	
حیاط	۱۵.۵۸	۷۸	۱۵.۵۸	همکف	مرکز	-----	-----	-----	
جمع	۱۰۰	۵۱۰.۲	۱۰۰	-----	-----	-----	-----	-----	

- اهداف اقلیمی**
- ۱- مکان، جهت و تشکل فضاها برای محافظت از گرما و تابش
  - ۲- مکان، جهت و تشکل فضاها برای استفاده از جریان هوا
  - ۳- مکان، جهت و تشکل فضاها در ارتباط با مورفولوژی محل
  - ۴- مراتب دسترسی فضاها برای محافظت از گرما و تابش
  - ۵- مراتب دسترسی فضاها برای استفاده از جریان هوا
  - ۶- مراتب دسترسی فضاها در ارتباط با مورفولوژی محل
  - ۷- تناسب، منافذ و تشکل فضاها برای محافظت از گرما و تابش
  - ۸- تناسب، منافذ و تشکل فضاها برای استفاده از جریان هوا
  - ۹- تناسب، منافذ و تشکل در ارتباط با مورفولوژی محل

تصویر ۵- نمونه جدول کدگذاری محوری برای یک خانه در بوشهر.

فضاها در گروه‌های عملکردی و باز، نیمه باز و بسته در خانه‌های مورد مطالعه، نتایج نسبتاً مشابهی را نشان می‌دهد. در گروه فضاها با معیار ارتباط با محیط، ۵۵٪ از فضاها بطور متوسط بسته، ۱۵٪ باز و نیمه باز، ۱۸٪ زیرزمین و ۱۲٪ حیاط است. تصویر ۶، الگوهای فضاهای باز و نیمه‌باز را در چهار نمونه از خانه مورد مطالعه با روش تصویرسازی و درصد این فضاها را نسبت به کل نشان می‌دهد.

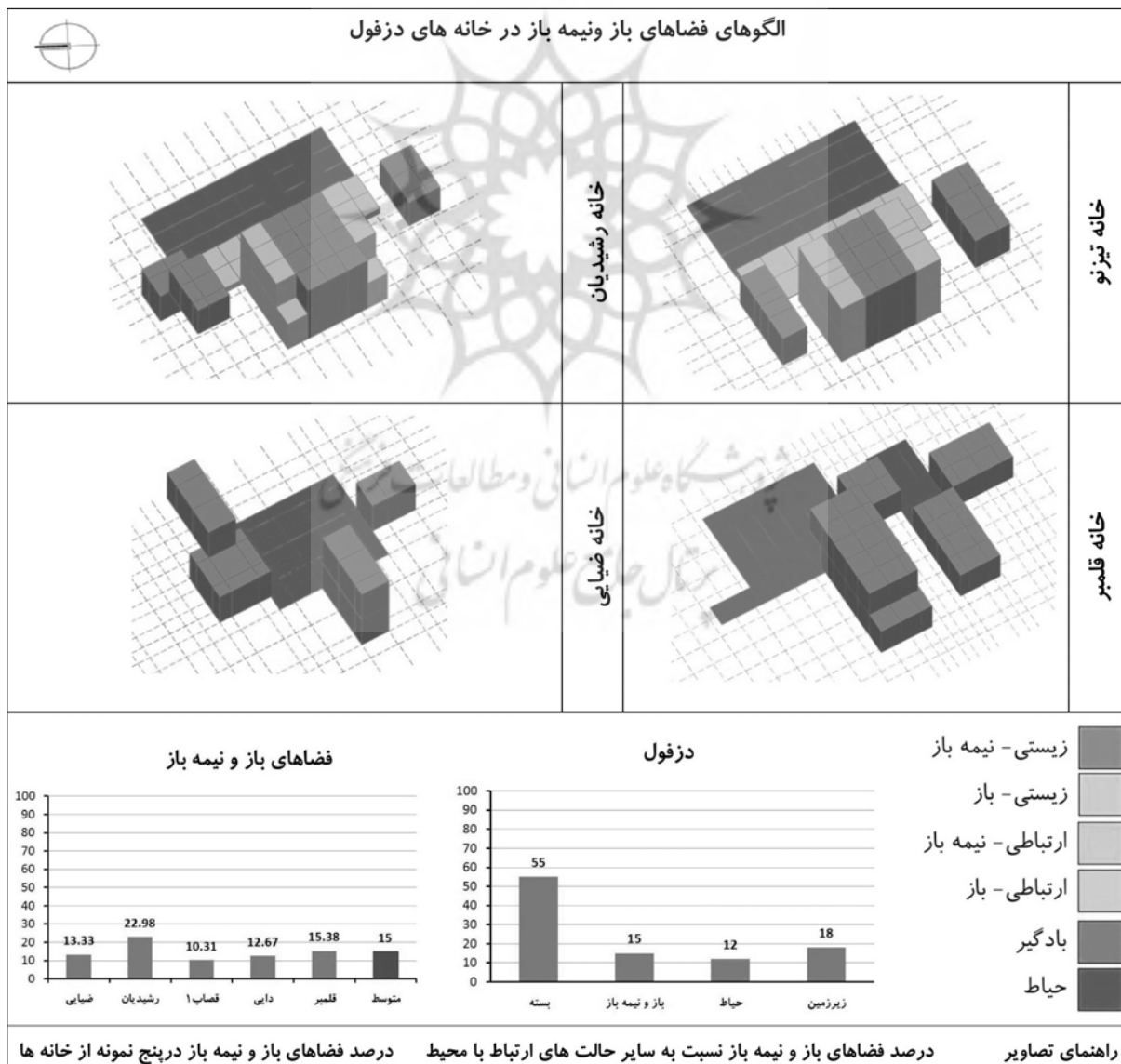
۴-۲-۲- خانه‌های بوشهر

کدگذاری خانه‌های بوشهر نشان می‌دهد در این خانه‌ها فضاهای زیستی نیمه‌باز در وجوه شمال شرقی و غربی و جنوب غربی قرار دارند و فضاهای ارتباطی نیمه‌باز در میان فضاهای زیستی بسته و در چهار گوشه حیاط مستقر هستند. برخی از این خانه‌ها در نزدیکی دریا، ایوان‌های وسیعی در ترازهای مختلف رو به سمت دریا دارند. در ترازهای بالاتر در

۴-۲- نتایج حاصل از کدگذاری؛ الگوی فضاهای نیمه باز در مناطق مورد مطالعه

۴-۲-۱- خانه‌های دزفول

کدگذاری خانه‌های دزفول نشان می‌دهد فضاهای زیستی نیمه باز و یا فضاهای ارتباطی نیمه باز اغلب در جوه جنوبی مستقر بوده و رو به شمال دارند. ترکیب غالب فضاهای باز و نیمه باز در این خانه‌ها به این صورت است که فضاهای باز زیستی مقابل فضاهای نیمه‌باز و بسته و فضاهای نیمه‌باز زیستی مابین فضاهای بسته قرار می‌گیرند. همچنین در نیمی از خانه‌ها، فضاهای ارتباطی نیمه‌باز مابین فضاهای زیستی بسته قرار گرفته‌اند. برای رسیدن از حیاط تا اتاق یا فضای زیستی بسته باید از طریق فضاهای زیستی یا ارتباطی نیمه باز عبور کرد. در برخی از خانه‌های دزفول از حیاط به فضای باز زیستی و پس از آن به فضاهای نیمه باز و بسته زیستی می‌توان رسید. مطالعه درصد

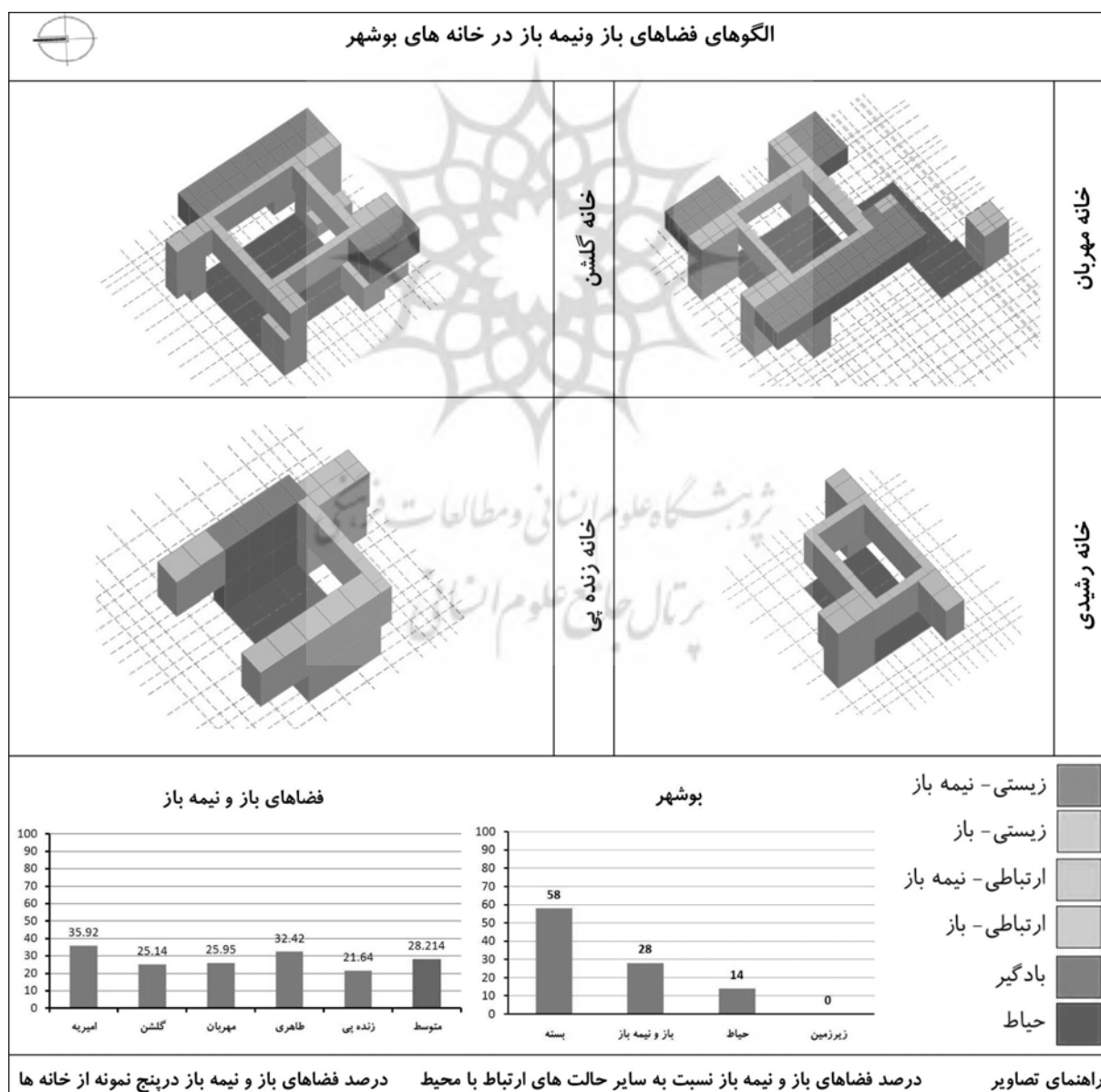

تصویر ۶- الگوها و درصد فضاهای نیمه‌باز و باز در خانه‌های دزفول.

۴-۲-۳- خانه های بندرلنگه

کدگذاری خانه های بندرلنگه نشان می دهد که در این خانه ها فضاهای زیستی نیمه باز و یا فضاهای ارتباطی نیمه باز اغلب در وجه شمال غربی و بطور پراکنده در سایر وجوه مستقر هستند. ترکیب غالب فضاهای باز و نیمه باز در این خانه ها به این صورت است که فضاهای نیمه باز زیستی مقابل فضاهای نیمه باز و بسته و فضاهای ارتباطی نیمه باز مابین و پیرامون فضاهای بسته زیستی قرار می گیرند. برای رسیدن از حیاط تا اتاق یا فضای زیستی بسته باید از طریق فضاهای زیستی یا ارتباطی نیمه باز عبور کرد. مطالعه درصد فضاها در گروه های عملکردی و باز، نیمه باز و بسته در خانه های گونه برونگرای مورد مطالعه، نتایج نسبتاً مشابهی را نشان می دهد. در گروه فضاها با معیار ارتباط با محیط، بدون احتساب حیاط، ۵۰٪ از فضاها بطور متوسط بسته، ۵۰٪ باز و نیمه باز است. از آنجایی که حیاط خانه های

چهار طرف حیاط فضاهای ارتباطی نیمه باز و پیرامون حیاط فضاهای ارتباطی نیمه باز و باز دارند. ترکیب غالب فضاهای باز و نیمه باز در این خانه ها به این صورت است که فضاهای نیمه باز زیستی و ارتباطی مابین فضاهای بسته و در عین حال فضاهای ارتباطی نیمه باز و باز در مقابل فضاهای نیمه باز و بسته قرار می گیرند. برای رسیدن از حیاط تا اتاق یا فضای زیستی بسته باید از طریق فضاهای زیستی یا ارتباطی نیمه باز و باز عبور کرد. مطالعه درصد فضاها در گروه های عملکردی و باز، نیمه باز و بسته در خانه های بوشهر نتایج نسبتاً مشابهی را نشان می دهد. در گروه فضاها با معیار ارتباط با محیط، ۵۸٪ از فضاها بطور متوسط بسته، ۲۸٪ باز و نیمه باز و ۱۴٪ حیاط است. تصویر ۷، الگوهای فضاهای باز و نیمه باز را در چهار نمونه از خانه مورد مطالعه را با روش تصویرسازی و درصد این فضاها را نسبت به کل نشان می دهد.

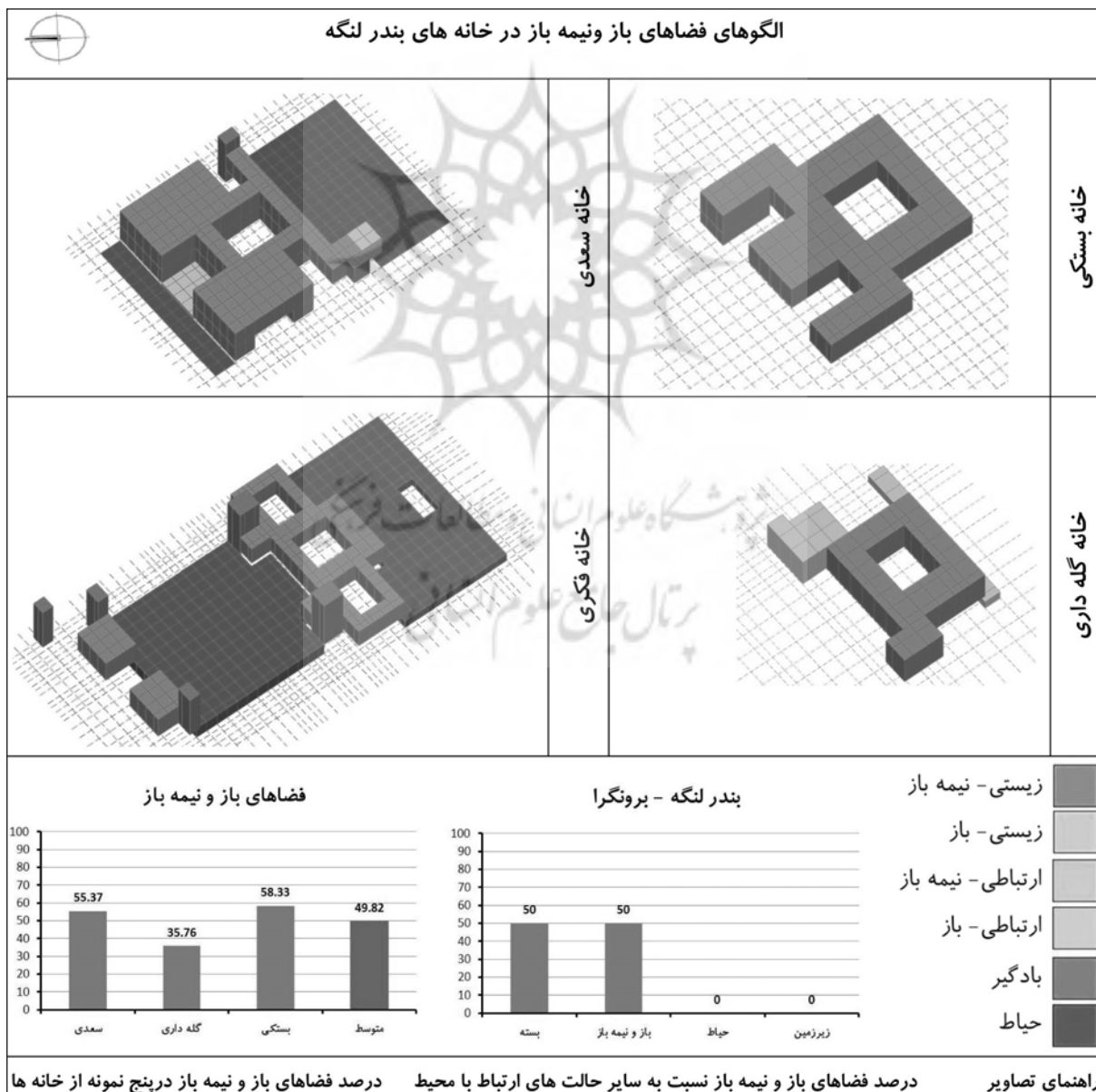

نسبی پایین است، لذا الگوهای اقلیمی و در نتیجه الگوهای فضاهای نیمه باز در خانه های دزفول کمتر بر اساس ایجاد جریان هوا استوار شده و بیشتر تکیه بر محافظت از تابش و گرما دارند. در خانه های مورد مطالعه، فضاهای نیمه باز در میان فضاهای بسته زیستی قرار دارند تا بتوانند کشیدگی در عمق پیدا کرده و با تعدیل درجه حرارت بسیار بالا، در عمق در ساعاتی از روز قابل استفاده باشند. فضاهای نیمه باز و باز در خانه های بومی دزفول رو به سمت شمال و شمال شرقی دارند تا در حد امکان از تابش مستقیم آفتاب دور باشند و در عین حال به رودخانه دز رو کرده اند. از آنجایی که دزفول تابستان های بسیار گرم و زمستان های سرد دارد، در این خانه ها برای رسیدن از حیاط تا اتاق ها باید از فضاهای زیستی و ارتباطی نیمه باز عبور کرد، بنابراین ایجاد سطح سایه دار در تابستان و فیلتر هوا در زمستان فضاهای بسته را از درجه حرارت بالا در تابستان و پایین در

برونگرا و مساحت، نسبت و تناسب آنها تاثیری در تعدیل و در نتیجه در الگوهای اقلیمی خانه ها ندارند، این حیاط ها یا بخشی از حیاط که خارج از محوطه درونگرای خانه ها قرار گرفته است در مطالعات و محاسبات در نظر گرفته نشده اند. تصویر ۸، الگوهای فضاهای باز و نیمه باز را در چهار نمونه از خانه مورد مطالعه را با روش تصویرسازی و درصد این فضاها را نسبت به کل نشان می دهد.

۵- تطابق الگوهای فضاهای نیمه باز با مشخصات اقلیمی

الف- دزفول: باد غالب دزفول به صورت نسیم ملایم بوده و ساعات وزش آن در طول روزهای تابستان بسیار کوتاه است، از طرفی درجه حرارت در تابستان در دزفول بسیار بالا و رطوبت

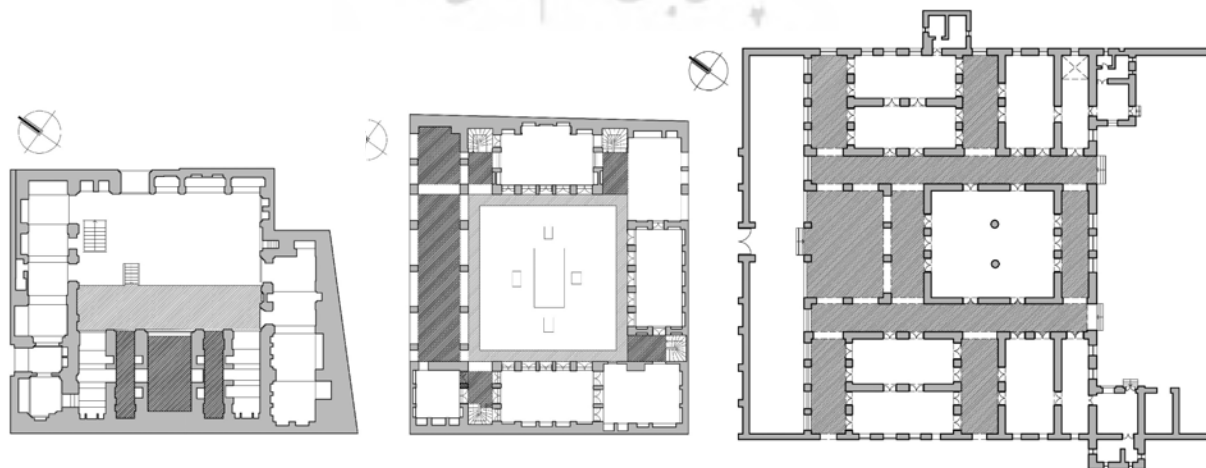
زمستان محافظت می‌کند.

ب- بوشهر: از آنجایی که بوشهر مانند شبه جزیره‌ای در کنار دریا واقع شده، در این بندر روزش باد مطلوب در تمام ماه‌های سال و با سرعت و تواتر مناسب از سمت دریا وجود دارد و در عین حال، نسبت به بندرلنگه تابستان‌ها و زمستان‌هایی با دمای پایین‌تر دارد؛ بنابراین الگوهای اقلیمی و در نتیجه الگوهای فضاهای نیمه‌باز در این خانه‌ها بیشتر بر اساس استفاده از جریان هوا استوار است. در خانه‌های مورد مطالعه، فضاهای زیستی نیمه‌باز در وجوه شمال شرقی، شمال غربی و جنوب غربی و رو به دریا و فضاهای ارتباطی نیمه‌باز در چهار گوشه حیاط مستقر هستند. این ترکیب فضاهای نیمه‌باز، مانند سامانه تهویه غیرفعال، جریان نسیم وزنده را از شمال غربی دریافت کرده و از طریق راهروهای نیمه‌باز و بازو باز پیرامون حیاط در اطراف آن می‌چرخاند. منافذ اتاق‌ها به سمت خارج از ساختمان، این سامانه را تقویت می‌کنند. ترکیب غالب فضاهای باز و نیمه‌باز در این خانه‌ها و نحوه ارتباط آنها با فضاهای زیستی سبب ایجاد جریان هوا در داخل فضاهای بسته زیستی و به همین صورت در حیاط مرکزی می‌شود. این خانه‌ها عمدتاً متراکم هستند ولی به واسطه وجود فضاهای نیمه‌باز مابین فضاهای بسته و به تناوب، از نظر ماهیت گردش هوا به صورت گسترده عمل می‌کنند؛ یعنی اغلب فضاهای بسته از چهار طرف با فضاهای باز و نیمه‌باز محصور می‌شود.

ج- بندرلنگه: از آنجایی که باد مطلوب در غالب ماه‌های سال در روز در بندرلنگه می‌وزد؛ و در عین حال بندرلنگه نسبت به بوشهر تابستان‌ها و زمستان‌هایی با دمای بالاتر دارد؛ بنابراین الگوهای اقلیمی و در نتیجه الگوهای فضاهای نیمه‌باز در این خانه‌ها به استفاده از جریان طبیعی هوا و حفاظت از گرما و تابش پاسخ می‌دهند. از نظر شکلی دو گونه درونگرا و بیرونگرا در میان خانه‌های مورد مطالعه دیده می‌شود. در گونه درونگرا، ایوان‌ها و راهروهای نیمه‌باز، فضاهای سایه‌داری را در بین فضاهای بسته و باز حیاط ایجاد می‌کنند. گونه دوم خانه‌های

بندرلنگه بیرونگراست و ساختمان در میانه حیاط قرار گرفته. در این گونه راهروهای نیمه‌باز پیرامون فضاهای زیستی جریان هوا را از خارج ساختمان به داخل کشیده و در اطراف فضاهای زیستی بسته که منافذ بسیاری دارند، حرکت می‌دهد. این خانه‌ها با وجود حجیم و متراکم بودن، از نظر ماهیت داخلی کاملاً متخلخل بوده؛ به این معنی که امکان جریان هوا را در کل ساختمان فراهم می‌کنند. ایوان‌های وسیع رو به جنوب نیز فضاهای پشتی را در این جبهه از تابش شدید خورشید محافظت و در عین حال از نسیم دریا بهره‌مند می‌سازند. از ویژگی‌های منحصر به فرد خانه‌های بندرلنگه، تخلخل دیوارهای سنگی است که مصالح سنگین را به دیوارهایی سبک و با امکان حرکت هوا تبدیل می‌کند. همچنین راهروهای دورتادور اتاق‌ها در حالی که مانند لایه محافظی از نفوذ تابش مستقیم به آنها جلوگیری می‌کنند، امکان جابه‌جایی هوا و تهویه آنها را فراهم می‌کنند؛ یعنی به هر دو هدف اقلیمی پاسخ می‌دهند. ترکیب غالب فضاهای باز و نیمه‌باز در این خانه‌ها به این صورت است که فضاهای نیمه‌باز زیستی مقابل فضاهای بسته و فضاهای ارتباطی نیمه‌باز مابین فضاهای بسته زیستی قرار می‌گیرند. این ترکیب سبب می‌شود که بین فضای حیاط و فضای بسته حائل‌های سایه‌داری ایجاد و دمای هوا تا رسیدن به اتاق‌ها، تعدیل شود. همچنین وجود فضاهای نیمه‌باز بین فضاهای بسته به غیر از ایجاد جریان هوا، دیوارهای هر اتاق را خشک و خنک نگاه می‌دارد.

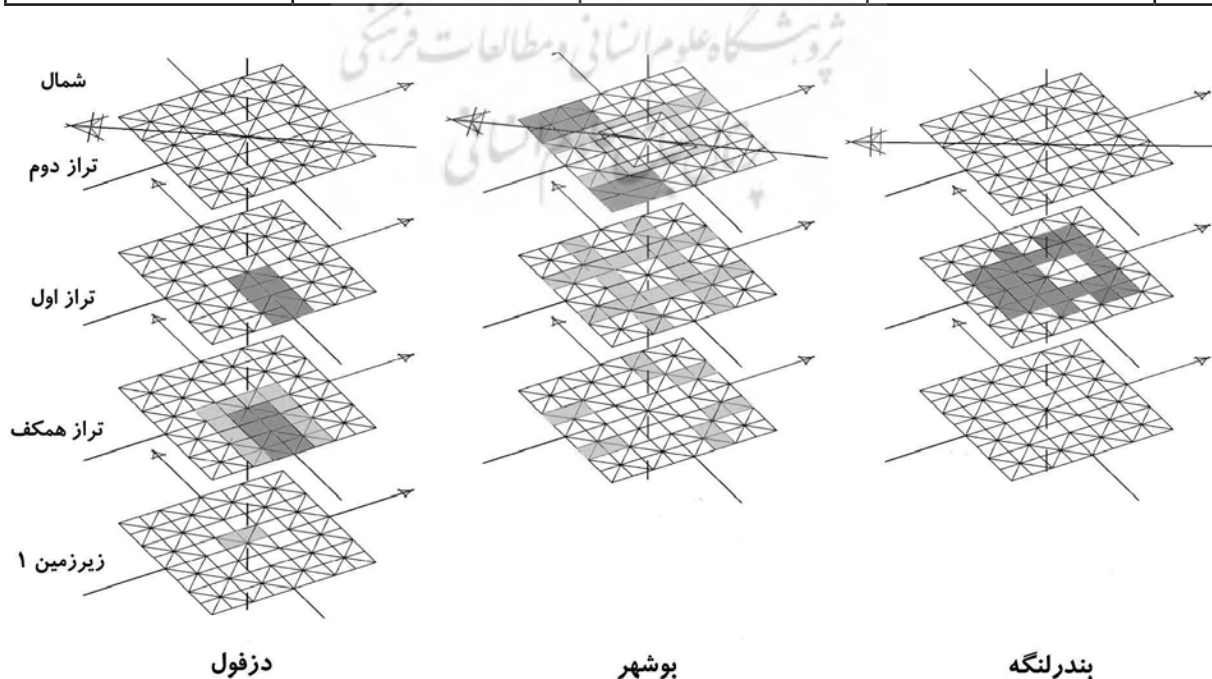
جدول ۱، مقایسه‌ای از تفاوت‌های مولفه‌های اقلیمی و نتیجتاً اهداف و الگوهای فضاهای باز و نیمه‌باز و تصویر ۱۰، تفاوت‌های مکان و جهت قرارگیری و همچنین الگوی این فضاها را در سه شهر مورد مطالعه نشان می‌دهد. برای معرفی بهتر نمودار نمایش داده شده در تصویر ۱۰، فضاهای باز و نیمه‌باز در تراز اول خانه فکری در بندرلنگه، در تراز دوم خانه گلشن در بوشهر و در تراز اول خانه تیزنو در دزفول در تصویر ۹ نمایش داده شده‌اند. هاشور پررنگ مربوط به فضاهای نیمه‌باز و هاشور کم‌رنگ مربوط به فضاهای باز است.

تصویر ۹- نمایش استقرار فضاهای نیمه‌باز و باز در نمونه‌هایی از خانه‌های بومی سه شهر: تراز اول خانه فکری در بندرلنگه (سمت راست)، تراز دوم خانه گلشن در بوشهر (وسط) و تراز اول خانه تیزنو در دزفول (سمت چپ) ۴.

جدول ۱- مقایسه فضاهای باز و نیمه باز در خانه های دزفول، بوشهر و بندر لنگه.

موضوع مقایسه		دزفول	بوشهر	بندر لنگه (گونه برونگرا)
اقلیم	مهمترین ویژگی اقلیمی	درجه حرارت بالا و رطوبت کم در تابستان	درجه حرارت و رطوبت بالا در تابستان (هر دو پائین تر از بندر لنگه)	درجه حرارت و رطوبت بالا در تابستان
		وزش محدود باد زمستان های خنک تر نسبت به دو نمونه دیگر	وزش باد مطلوب در بیشتر ماه های زمستان های خنک تر نسبت به بندر لنگه با رطوبت بالا	وزش باد مطلوب در برخی ماه های سال زمستان های معتدل با رطوبت بالا
اهداف اصلی	هدف اصلی از الگوهای فضاهای باز و نیمه باز	محافظة از گرما و تابش	استفاده از جریان طبیعی هوا جهت گیری به سمت دریا برای استفاده از نسیم دریا	محافظة از گرما و تابش استفاده از جریان طبیعی هوا جهت گیری به سمت دریا برای استفاده از نسیم دریا
	عملکرد اصلی	سایه اندازی	تهویه طبیعی	سایه اندازی و تهویه طبیعی
ویژگی های الگوهای فضاهای باز و نیمه باز	جهت قرار گیری	جنوب و جنوب غربی	شمال شرقی، شمال غربی و جنوب غربی	شمال غربی و مابین فضاها در تمام جهات
	جهت گیری کلی	به سمت شمال شرقی	به سمت نسیم دریا	به سمت باد مطلوب
	ترکیب با فضاهای بسته	مابین فضاهای بسته	مقابل و مابین فضاهای بسته	پیرامون فضاهای بسته
	الگوی کلی خانه با توجه به فضاهای باز و نیمه باز	متراکم	متراکم ولی از نظر ماهیت گردش هوا به صورت گسترده	متراکم ولی از نظر ماهیت گردش هوا به صورت گسترده
	تناسبات	کشیدگی به سمت عمق نسبت به بدنه حیاط	کشیدگی در جهت بدنه حیاط	هر دو حالت
	مراتب دسترسی به فضاهای بسته	عبور از فضاهای زیستی و ارتباطی نیمه باز برای رسیدن به فضاهای بسته	عبور از فضاهای زیستی و ارتباطی نیمه باز و باز برای رسیدن به فضاهای بسته	عبور از فضاهای زیستی و ارتباطی نیمه باز برای رسیدن به فضاهای بسته
	درصد فضاهای باز و نیمه باز به کل	۱۸٪ فضاهای باز و نیمه باز ۱۲٪ حیاط	۲۸٪ فضاهای باز و نیمه باز ۱۴٪ حیاط	۵۰٪ فضاهای باز و نیمه باز در گونه برونگرا بدون احتساب حیاط

تصویر ۱۰- جانمایی تقریبی فضاهای باز و نیمه باز در نمونه های مورد مطالعه در سه شهر مورد بررسی.

نتیجه

الگوی منحصر به فردی تعریف شده‌اند. به شکلی که راهروها و فضاهای نیمه باز از مابین و پیرامون فضاهای بسته عبور کرده و این فضاها را مدام از طریق منافذ متعدد تهویه و همچنین با ایجاد الگوی فضاهای چند لایه، فضاهای داخلی را مرتباً به سمت عمق از تابش و گرما محفوظ می‌دارند.

- با توجه به الگوهای فضاهای نیمه باز در سه شهر مورد نظر، این نوع فضا در دزفول ۱۵٪، در بوشهر ۲۸٪ و در گونه‌های برون‌گرای بندرلنگه تقریباً ۵۰٪ از کل فضاها می‌باشند، که با توجه به مولفه‌های اقلیمی توضیح داده شده ارتباط معنی‌داری را نشان می‌دهند، به این ترتیب که در دزفول با توجه به تهویه طبیعی محدود و دمای بالای هوا در تابستان فضاهای نیمه باز کمترین مقدار، در بوشهر با توجه به نیاز به تهویه طبیعی و باد مناسب منطقه، فضاهای باز و نیمه باز درصد بیشتری را به خود اختصاص داده‌اند. در بندرلنگه، نیمی از فضای گونه برون‌گرا با توجه به الگوی خاص در پاسخگویی به دو هدف اقلیمی و ایجاد فضای متخلخل و سبک به فضاهای نیمه باز اختصاص داده شده است. بدیهی است مطالعه کمی فضاهای باز و نیمه باز در خانه‌های منطقه جنوبی ایران مطالعه مفصل‌تری را با نمونه‌گیری بر اساس الگوهای مطالعات کمی می‌طلبد.

- اگر چه هر سه منطقه مورد مطالعه در کلان اقلیم گرم و مرطوب قرار دارند اما الگوی فضاهای باز و نیمه باز در هر شهر یا بندر، منطبق با مولفه‌های اقلیم محلی همان منطقه و در سه شهر مورد مطالعه، این الگوها با توجه به تفاوت در مولفه‌های اقلیم میانه و محلی با یکدیگر متفاوت هستند.

- الگوهای اقلیمی فضاهای نیمه باز در دزفول با توجه به مولفه‌های اقلیمی، فقط در جهت تعدیل درجه حرارت بالا عمل می‌کنند. این فضاها در تراز همکف و اول عمدتاً در جبهه جنوب غربی و رو به شمال شرق قرار گرفته و کشیدگی به سمت عمق نسبت به بدنه حیاط دارند.

- الگوهای اقلیمی فضاهای باز و نیمه باز در بندر بوشهر با توجه به مولفه‌های اقلیمی عمدتاً به استفاده از جریان طبیعی هوا پاسخ می‌دهند و به صورت سامانه تهویه طبیعی عمل کرده و از طریق فضاهای نیمه باز با کشیدگی در جهت بدنه حیاط باد را از سمت دریا از جبهه شمال و شمال غربی جذب و از طریق راهروهای نیمه باز به فضاهای درونی حیاط هدایت و از طریق راهروهای نیمه باز میانی به فضاهای زیستی منتقل می‌کنند.

- الگوهای اقلیمی فضاهای نیمه باز در بندرلنگه با توجه به مولفه‌های اقلیمی به هر دو هدف اقلیمی پاسخ داده و به صورت

پی‌نوشت‌ها

دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران. نیکقدم، نیلوفر و سید مجید مفیدی شمیرانی (۱۳۹۰)، طبقه بندی اقلیمی شهرهای جنوبی ایران به منظور به کارگیری در مطالعات اکولوژیک بر اساس روش کوپن - تراورتا، ششمین کنفرانس روز جهانی محیط زیست، پژوهشکده محیط زیست، دانشگاه تهران، تهران.

نیکقدم، نیلوفر (۱۳۹۱)، الگوهای اقلیمی برای فضاهای عملکردی مسکن در اقلیم گرم و مرطوب ایران، رساله دکتری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران.

۱ اطلاعات مربوط به این بخش از سایت سازمان هواشناسی کشور اکتباس و توسط نگارنده پردازش شده است.
www.irimo.ir/english/statistics/synoph/index1.htm, 2011 از ابتدای
تاسیس ایستگاه سینوپتیک تا سال ۲۰۰۵ میلادی.
www.irimo.ir/farsi/publication/index.asp, 2011 سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۰۸
میلادی.

۲ اطلاعات مربوط به این بخش از سایت سازمان هواشناسی کشور اکتباس و توسط نگارنده پردازش شده است.

۳ اطلاعات مربوط به این بخش از سایت سازمان هواشناسی کشور اکتباس و توسط نگارنده پردازش شده است.

۴ مآخذ نقشه‌های اصلی خانه‌ها: ادارات کل میراث فرهنگی استان‌های هرمزگان، بوشهر و خوزستان است که مجدداً توسط نگارنده ترسیم و پردازش شده‌اند.

فهرست منابع

- Dengbuppha, J et al. (2006), Using Grounded Theory to Model Visitor Experiences at Heritage Sites Methodological and Practical Issues, Qualitative Market Research. An International Journal, Vol9, No4, pp 367-388.
- Fathy, H. (1986), *Natural Energy and Vernacular Architecture: Principles and Examples with Reference to Hot Arid Climate*, University of Chicago Press, Chicago.
- Givoni, B (1998), *Climate Consideration in Building and Urban Design*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Hyde, R (2000), *Climate Responsive Design: a Study of Buildings in Moderate and Hot Humid Climates*, Taylor & Francis.
- Pain, H (2012), A Literature Review to Evaluate the Choice and Use of Visual Methods, *International Journal of Qualitative Methods*, No11(4), (303-319).
- Roof, S. et.al (2007), *Ecohouse*, Architectural Press & Elsevier, Maryland.
- Salmon, Cleveland (1999), *Architectural Design for Tropical Regions*, JOHN WILEY & SONS, New York.
- Tahbaz, M. et.al (2008), *Challenge of Vernacular Architecture and Modern Life Style - Case Study in Iran*, 25th Conference on Passive and Low Energy Architecture, Dublin.

- امینی بهبهانی، پیمان (۱۳۸۶)، *نرم افزار ترسیم باد*، گزارش درس روش تحقیق، به راهنمایی دکتر منصوره طاهباز، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- دفتر برنامه‌ریزی کلان برق و انرژی (۱۳۸۷)، *تراز نامه انرژی سال ۱۳۸۷*، وزارت نیرو، معاونت امور برق و انرژی، تهران.
- راپاپورت، آموس (۱۳۸۸)، *انسان شناسی مسکن*، ترجمه خسرو افضلیان، انتشارات حرفه: هنرمند، تهران.
- طاهباز، منصوره و شهربانو جلیلیان (۱۳۸۷)، *اصول طراحی همساز با اقلیم در ایران با رویکرد به معماری مسجد*، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- طاهباز، منصوره و پیمان امینی بهبهانی (۱۳۹۰)، *نرم افزار سیکرون SIKRON*، دانشکده معماری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- کسمایی، مرتضی (۱۳۸۲)، *اقلیم و معماری*، انتشارات خاک، اصفهان.
- مفیدی شمیرانی، سید مجید (۱۳۸۸)، *جزوه درس اقلیم و معماری دوره دکتری*،